

MAYKL MORPURGO IJODIDA TABIAT MAVZUSI

Iroda Beknazarova

Samarqand davlat chet tillar instituti o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqola taniqli ingliz bolalar adibi Maykl Morpurgo asarlarida tabiat mavzusi yoritib berilgan. Ona-tabiat mazkur yozuvchi romanlarida muhim o'rin tutadi va asarlar g'oyasini yoritishda asosiy vazifani bajaradi.

Kalit so'zlar: ona-tabiat, roman, hayvon, tarbiya

THE THEME OF NATURE IN THE WORK OF MICHAEL MORPURGO

Iroda Beknazarova

Teacher of Samarkand State Institute of Foreign Languages

Abstract: The presented article deals with the subject of nature in the works of the famous English children's writer Michael Morpurgo. Mother-Nature plays an important role in the author's novels and plays a key role in illuminating the idea of the works.

Keywords: mother nature, novel, animal, upbringing

Badiiy ijodning bolalar hamda o'smirlarga bag'ishlangan bo'limi bolalar adabiyotidir. Bunda topishmoq, tez aytish, rivoyat, afsona, ertak, masal va hikoya kabilarning aksariyati bevosita bolalarga mo'ljallab yaratilgan, ularni bolalar tomonidan sevib o'qiladigan asarlar deyish mumkin. Har bir yozilgan asar yosh kitobxonning yoshi, tasavvuriga mos keladigan ham hayotiy, ham xayoliy manzaralarni bolalarga tushunarli til va obrazlar orqali jonlantirish bolalar adabiyotida muhim bosqichlaridan biri sanaladi.

Jahon adabiyotida, jumladan zamonaviy ingliz bolalar adabiyotining taniqli namoyondalaridan biri, tabiatan sehrli hikoya qilish qobiliyatiga ega Maykl Morpurgo kitobari bolalarning ko‘pincha ijtimoiy masalalarni hal qilishga qaratilgan. Hozirda oramizda yashayotgan Maykl Morpurgo bolalar uchun yozilgan hikoya, qissalari va 100 dan ortiq asarlari chop etilgan bo‘lib, ulardan bir nechta asarlari sahnalashtirilgan hamda bolalar uchun filmlar olingan. Bundan tashqari, u opera uchun yaratgan senariylari va libretlari bilan ham taniqlidir.

Maykl Morpurgoni adib sifatida elga tanitgan asari “Jangovor ot” (*War Horse*, 1982), 1982 yilda Vitbred(Whitbread Children’s Award) bolalar kitobi mukofotiga sazovor bo‘lgan hamda sahna va ekranda ulkan yutuqqa erishgan. 1985 yilda yaratilgan “Nega kitlar keldi” (*Why the Whales Came*) asari asosida film olindi va filmning bosh rolini Helen Mirren ijro etgan. “Bulutli o‘rmonlar quroli” (*King of the Cloud Forests*, 1988) nomli asari Cercle D'Or Prix Sorciere(France) g‘olibi. “Mening do‘stim Volter”(My Friend Walter, 1988) asari xuddi televideniya uchun yaratilgandek. 1995 yilda chop etilgan “Zanzibarning halokati”(Wreck of the Zanzibar, 1995) kitobi Vitbred (Whitbread) bolalar kitobi mukofotiga sazovor bo‘ldi. “Kapalak sher” (Butterfly Lion, 1996) muallif o‘zining maktab-internatdagi baxtsiz voqealaridan foydalangan va Afrika butazoridan yetim qolgan sher bolasini qutqargan yosh bolaning hikoyasi bo‘lib, bu kitob 1996 yilda Nestle Smarties (Oltin mukofot)kitob mukofotiga sazovor bo‘ldi.

"Private Peaceful" (2003) birinchi jahon urushi davrida ikkita aka-uka Charli va Tommoning hikoyalarini bayon qiladi. bu kitob 2005 yilda Red House bolalar kitobi mukofotini va "Yilning eng yaxshi ko‘k kitobi" mukofotini qo‘lga kiritdi va 2004 yilda Whitbread bolalar kitobi mukofotiga saralangan.

2003 yilda Maykl Morpurgo uchinchi bolalar laureati bilan taqdirlandi.U dastlab shoir Ted Hughes bilan birga ishladi va bolalar adabiyotini asl shaklini/qolipini tuzishda o‘z hissasini qo‘shdi. Laureatlar bolalar adabiyotiga qo‘shgan hissasi va bolalar hayotida kitoblarni o‘rni katta ahamiyatga ega ekanligini yoritib bergani uchun mukofotlandi. Morpurgo "adabiyot savodxonlikdan oldin keladi" deb qat’iy ishonadi va barcha bolalarni "...

o'qiyotgan sirli zavqni kashf etishni va qayta kashf etishni va o'z yozuvlarida o'zlarining ovozlari topishni boshlashlarini istaydi ..."('literature comes before literacy'....'...to discover and rediscover the secret pleasure that is reading, and to begin to find their voice in their own writing')

2006 yilda M.Morpurgo adabiyotga qo'shgan xizmatlari uchun OBE mukofotiga sazovor bo'ldi. Keyingi nashrlari orasida "Yarim odam" (Half Man 2014), "Qordagi qor" (Snow in the Snow, 2016) va Flamingolik bola (Flamingo Boy, 2018) asarlari o'rin olgan.

Maykl Morpurgo yuzdan ortiq kitoblarning muallifi, yoshlarning bugungi kundagi sevimli yozuvchisi. U ko'pchilik yozuvchilardan farqli o'laroq, kamdan-kam hollarda zamonaviy oilaviy muammolarni, masalan, ajralish, ota-onalarning etim qolish yoki shaharning ijtimoiy muammolarini aks ettiradi. Buning o'rniga, u ko'plab kitoblari tarixiy va qishloq sharoitlarini tasvirlaydi va u o'zining iste'dodidan abadiy qadriyatlarni o'rganish uchun sehrli hikoyalar aytib berish uchun foydalanadi. Professor Jan Ueb ta'kidlaganidek: of the everyday'(Inis, Winter, 2005).) "stotsizm, jasorat, ishonch ... insonparvarlik munosabati va bir-birlarini tinglash ... [Bu qadriyatlar] axloqiy donolikni o'z ichiga oladi, bu har kungi zaruriyatdan ustundir" ('stoicism, courage, trust... an humanitarian approach and listening to each other ... [These values] contain an ethical wisdom which transcends the immediacy

Morpurgo yaratgan barkamol va ishonchli bolalar obrazlari orqali, bugungi kunda yosh kutubxon uning asarlarida qadriyatlarning zamonaviy jamiyat uchun ham dolzarbligam zarurligini osongina anglab olishlari mumkin

Morpurgo ijodidagi umumiy mavzular tabiat va atrof-muhit muammolari, jamoat va o'zaro bog'liqlik, keksalar va yoshlar o'rtasidagi munosabatlarni o'z ichiga oladi. U tez-tez urush va tabiiy ofatlar kabi inqiroz davrida odamlar birlashib, bir-biriga yordam berishlarini tasvirlaydi. Masalan, "Zanzibarning halokati" (1995) asarida, Skilli orollaridagi kichik bir jamoa omon qolish uchun olib borgan sayyi-harakatlari tasvirlangan. Bunda jamoaning omon qolishi uchun

Laura va uning ukasi o'z oilasi va jamoalariga qanday yordam berganliklar haqida so'zlanadi.

Morpurgo bolalarni ona tabiat bilan chambarchas bog'liq ekanligini anglagan holda ularni ona tabiatdan ilhomlashtirish/ruhlantirish, o'z navbatida ularni atrof-muhit uchun mas'uliyatni o'z zimmalariga olishga undaydigan adibdir. Bu uning dehqonchilik xayriya faoliyatining asosiy qismidir va o'zi ta'kidlaganidek, bu kabi g'oyalar uning romanlarida tez-tez o'z ifodasini topgan.

“Odatda keksa odam (nima uchun bilmayman) oddiy, tabiatga yaqin, tabiat bilan uyg'unlikda yashaydi, tabiatdan olgandan ko'ra ko'proq narsani qaytarib beradi va uni himoya qilganday atrofdagi muhitni himoya qiladi. Bu menga oddiy tuyuladi”-deydi adib. (Ekolog, 2006 yil fevral).

Morpurgoning 1999 yilda FSC (O'rmonni boshqarish bo'yicha kengash) tomonidan qayta nashr etilgan “Kensuke qirolligi” (*Kensuke's Kingdom*) kitobida ota-onasining yaxtasidan tushib, orolda omon qolgan va sirli Kensuke orolidada qanday qilib omon qolishni o'rgangan Maykl ismli yosh bola haqida hikoya qilinadi. Ota-onasining yaxtasidan Tinch okeaniga sayoxat qilishga chiqqan Maykl ertasi kuni ertalab u o'zini orolda ko'radi. O'sha erda yolg'iz yashovchi yaponiyalik odamni uchratib qoladi va u bilan yashay boshlaydi. Ularning munosabatlari yaqinlashib boradi. Natijada Maykl tabiat bilan yonma-yonyashash turmush tarzini boshdan kechiradi. Oxir oqibat Maykl uyiga qaytishi kerak bo'lsadi, Kensuke birga orolda qoladi. Sarhlovchi Rechel Redford, ayniqsa, "o'rmonning g'azablangan yovvoyi odamidan sezgir ota-figuraga qadar bo'lgan Kensukening metamorfoziga" qoyil qoladi (Reviewer Rachel Redford particularly admires 'the metamorphosis of Kensuke from an angry wild man of the forest to a sensitive father-figure' (*The Observer*, 22 July 2001) Ushbu kitob 2000 yilda "Bolalar kitobi" mukofotiga sazovor bo'ldi.

Shunday qilib, “Kensuke qirolligi” o'zining ona tabiat haqidagi hikoyasini dono keksa odam va yosh bola o'rtasidagi ta'sirchan munosabatlar haqidagi hikoyani birlashtiradi. Morpurgoning ko'plab romanlarida keksa va yoshlar o'rtasidagi alohida, samimiy munosabatlar mavjud: “*Why the Whales*

Came”(1985), “Billy the old pensioner in Billy the Kid (2000), the grandmother in the Amazing Story of Adolphus Tips” (2005). “Granny May in The Wreck of the Zanzibar” Ushbu asarlarda keksa yoshdagi belgilar ko‘pincha bolalarga nisbatan sezgirlikni his qiladilar va ularga nisbatan hamdardlik qiladilar, chunki ularning munosabatlari ota-ona va bola o‘rtasida mavjud bo‘lgan muqarrar ziddiyatga duchor bo‘lmaydi.

Morpurgo ijodidagi qadriyatlar va zamonaviy jamiyat o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik munosabatlar turli yo‘llar bilan ko‘rsatib berilgan. Uning ko‘plab romanlarida qadimiy afsonalar va rivoyatlar qayta ishlangan: masalan, “*Arthur, High King of Britain*” (1994), “*Robin of Sherwood*”(1996), and “*The Orchard Book of Aesop’s Fables*”(2004). Morpurgo buning sabablarini quyidagicha tushuntiradi:

"Hikoyalar qanchalik ajoyib bo‘lsa ham, ularning jozibadorligi ko‘p qirrali bo‘lsa ham, aytilmaguncha shunchaki o‘ladi. Har bir ertakchi ularni yangi auditoriyadan bahramand bo‘lishlari uchun qayta talqin qilishi kerak. Ota-bobolar xuddi shu narsani oilaviy hikoyalar bilan bog‘lab aytishi, xuddi qadimgi ertaklarsiz bo‘lgani kabi, biz ham aqliy, ham hissiy jihatdan qayta ishlaymiz. (The Guardian, 2006 yil 14-yanvar)

Shunday qilib, Morpurgo uchun bobo va buvisi ertakdoshlari kelajak avlodga hissiy va madaniy bog‘lanishni ta‘minlaydilar, bu orqali qadriyatlar, e‘tiqod va tajribalar keyingi avlod tomonidan berilib, yangi hayotga ega bo‘ladi. SHaxs va individual voqealar nafaqat o‘zlari uchun, balki o‘zaro bog‘liqlikning keng doirasi sifatida qimmatli ekanligi ko‘rsatilgan.

Morpurgo mazmunli va qiziqarli hivoyalaryozishni davom ettirmoqda. Keyingi yillarda kichik yoshdagi bolalar uchun turli xil hayvonlar haqidagi hikoyalar chop qilingan: *Animal Tales: "Three Stories in One"*(2008), “*Wild at Heart: Animal Stories*”(2008) and “*This Morning I Met a Whale*”(2008). Uning ba‘zi katta yoshdagi bolalar uchun romanlarida hayvonlar, xususan, “*Kaspar*”(2008), dunyo bo‘ylab sayohat qilib, “Titanik”ning cho‘kishidan omon qolgan mushuk va “*Born to Run*”(2007), tozi itning hikoyasi itning bir egasidan ikkinchisiga o‘tishi va travmatik jarohatlarni o‘z ichiga olgan bir qator

sarguzashtlardan omon qolishi bilan Qora Go‘zallikni eslatadi. U boshidan kechirgan barcha azob-uqubatlariga qaramay, it doimo mehribon insonlarni uchratadi va "Run to run" odamlar va hayvonlar o‘rtasidagi munosabatlarni achchiq tasvirlaydi, shu bilan birga tozi itlar poygasi axloqi to‘g‘risida ham yetarlicha ma’lumotlar berib o‘tilgan. Morpurgo,

Xulosa o‘rnida shuni ta’kidlash mumkinki, Maykl Morpurgo qariyb barcha asarlaridagi yorqin tasvirlari orqali o‘quvchi ota-ona va bola o‘rtasida munosabat, qadriyatlar, qadr-qimmat, ona tabiatni sevish va uni avaylab asrash umuman olganda har doimgidek, noziklik va mohironalik bilan ijtimoiy va axloqiy masalalarni yoritib beradi

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Michael Morpurgo: War child to War Horse (2012). Fourth Estate. 325p.
2. Michael Morpurgo. War Horse. November (2011). Scholastic, Incorporated. 192 p.
3. Michael Morpurgo. "King of the Cloud Forests (1988) Viking Kestrel.145p.
4. Michael Morpurgo. "Butterfly Lion" (1996) HarperCollins Children’s books. 128 p.
5. Michael Morpurgo. "Private Peaceful" (1978) Collins. 192 p.
6. Michael Morpurgo. "Why the Whales Came"(1985). Scholastic Inc. 139 p.
7. Michael Morpurgo. "Arthur, High King of Britain" (1994). Fantasy. 256 p.
8. Michael Morpurgo. "Robin of Sherwood"(1996). Harcourt Childrens Books. 113 p.
9. Michael Morpurgo. "Wild at Heart: Animal Stories"(2008). Kingfisher Books. 221 p.
10. Michael Morpurgo. "This Morning I Met a Whale"(2008). Walker Books Ltd. 145 p.